

MITTUNIVERSITETET
Institutionen för Socialt Arbete

ÄMNE: Socialt arbete, C-kurs: Rättsvetenskap

HANDLEDARE: Nils Stenström

SAMMANFATTNING:

Syfte med denna uppsats var att jämföra vad tidigare forskning säger om förhandsbedömningar med socialsekreterares beskrivning av vad en förhandsbedömning innebär för dem. Särskilt fokuseras vilka faktorer som enligt litteraturen och socialsekreterarna leder till att en utredning öppnas respektive inte öppnas. Uppsatsen bygger på en litteraturstudie av forskning gällande förhandsbedömning samt fokusgruppintervju med en grupp socialsekreterare. Undersökningen utfördes på en mottagningsgrupp som arbetar med barn 0-12 år och ungdom 13-18 år. Resultatet visade att förhandsbedömningar kännetecknas av en helhetsbedömning där familjen sätts i fokus av socialsekreterarna. Gränsen mellan förhandsbedömning och utredning upplevdes flytande av socialsekreterarna. Förutom nationella riktlinjer har mottagningsgruppen utarbetat egna riktlinjer som används vid förhandsbedömning av anmälan eller ansökan. Vid förhandsbedömning av en anmälan finns det både externa och interna faktorer som kan påverka beslutet om att inleda eller inte inleda utredning. Dessa är föräldrarnas, barnets eller ungdomens inställning, barnets eller ungdomens ålder, om familjen är känd sedan tidigare samt organisationsform och ekonomi. Slutsats: Socialsekreterarnas gemensamma uppfattning är att en förhandsbedömning inte är en miniutredning vilket inte överensstämmer med tidigare forskning. När det gäller faktorer som påverkar till att utredning inleds överensstämmer det i stort överens med vad tidigare forskning visar, med undantag av organisationsformen. Tidigare forskning visar att nackdelen med specialiserade enheter var att helhetssynen kunde gå förlorad. Socialsekreterarna tyckte i motsats till tidigare forskning att organisationsformen för med sig ett helhetstänkande utifrån de varierande ärenden som inkommer samt att organisationsformen effektiviserar arbetet. Helhetstänkandet innebär att socialsekreterarna får en samsyn och en gemensam grund att stå på som påverkar vilket beslut en förhandsbedömning får. I jämförelse med tidigare forskning är det på mottagningsgruppen tydligare vilket tillvägagångssätt, vilken information, samt kontaktagande som behöver samlas in vid förhandsbedömningar. Alla socialsekreterare på mottagningsgruppen utgår från lika bedömningsgrunder för att komma fram till ett beslut. Detta för att underlätta arbetet vid förhandsbedömningar samt säkra klientens rättssäkerhet

NYCKELORD: förhandsbedömning, förhandsbedömningar,
barnavårdsutredning, socialt arbete och utredning,
socialt arbete och barn

TITEL: Förhandsbedömning i teori och praktik
En jämförelse mellan vad forskningen visar och
socialsekreterares tillämpning

FÖRFATTARE: Alexandra Clocas

DATUM: Juni 2006

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	3
1.1 Disposition.....	2
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar.....	4
1.4 Avgränsningar.....	4
1.5 Begreppsdel.....	4
2. Metod.....	7
2.1 Metodval.....	6
2.2 Urval av undersökningsgrupp och plats.....	6
2.3 Intervju procedur.....	7
2.4 Sökvägar.....	7
2.5 Analysmetod.....	7
2.6 Validitet och reliabilitet.....	8
2.7 Etiska överväganden.....	9
3. Tidigare forskning.....	10
3.1 Redovisning av tidigare forskning.....	10
3.1.1 Forskning kring förhandsbedömningar.....	10
3.1.2 Allmänt kring aktualiseringar.....	10
3.1.3 Interna externa och faktorerers inverkan.....	11
4. Intervju resultat.....	14
4.1 Redovisning av intervju.....	14
4.1.2 Vad innebär förhandsbedömning.....	14
4.1.3 Vart går gränsen mellan förhandsbedömning och utredning.....	15
4.1.4 Vilka faktorer påverkar beslutet att inleda eller inte inleda utredning.....	16
5. Resultatanalys.....	19
5.1 Resultat analys av intervju och tidigare forskning.....	19
5.1.1 Vad innebär en förhandsbedömning.....	19
5.1.2 Vart går gränsen mellan förhandsbedömning och utredning.....	19
5.1.3 Vilka faktorer och regler påverkar beslutet att inleda eller inte inleda utredning...20	
6. Diskussion.....	23
Referenslista.....	25
Bilaga 1 Intervjuguide	
Bilaga 2 Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd, SOSFS: 2006:5	

1. Inledning

Socialkontoren får varje dag in uppgifter om barn som är i behov av hjälp och stöd från socialtjänsten. Min avsikt är att fördjupa mig i vilka faktorer som spelar in vid socialsekreterarnas förhandsbedömningar, när det handlar om barn eller ungdom skall slussas vidare för utredning eller inte. För detta krävs tydliga riktlinjer gällande förhandsbedömning för att det rätta beslutet skall fattas. Problemet för den enskilde socialsekreteraren ligger i att göra avvägandet att agera eller inte. Enligt Sundell & Egelund (2001) är forskningen kring förhandsbedömningar ett relativt outforskat område. Den vetenskapliga kunskapen kan ses som bristfällig och det är oklart hur förhandsbedömningar utförs, vilka kontakter som tas, vilken information som samlas in och vad som är den avgörande faktorn för att en förhandsbedömning leder vidare till att en barnavårdsutredning påbörjas eller aldrig öppnas. Tanken med en förhandsbedömning (även kallad förhandsgranskning) är att sortera bort inkommande anmälningar/ansökningar som inte hör hemma inom socialtjänstens område. Exempel på sådana ärenden kan handla om behov som inte är socialtjänstens uppgift att uppfylla och som även kan tillhöra ett annat myndighetsområde t.ex. förskola, grundskola eller sjukvård. Denna utgällning innebär att alla barn som aktualiseras inte automatiskt blir föremål för en barnavårdsutredning

Enligt Törngren (2000) är socialsekreterarens roll bland annat att stödja, hjälpa och på samma gång bedöma och kontrollera klientens liv. Förutom kunskap om lagar, regler och förordningar behövs också förmågan att kunna bemöta personer i de mest skiftande situationer. Det kan handla om situationer där människor frivilligt sökt sig till socialtjänsten eller det motsatta där människor inte önskar kontakt med socialsekreteraren men att lagen föreskriver det. Socialsekreterarens arbete är i stor utsträckning reglerat av ramlagar, vilket ofta innebär svåra bedömningar utifrån frågor som lagstiftningen lämnar obesvarade. Enligt Hydén (2001) saknar ramlagar klara och tydliga handlingsregler och får istället sitt innehåll i själva tillämpningen. Följande paragrafer i socialtjänstlagen fastställer hur socialsekreterarna vid förhandsbedömning av anmälningar tittar efter om det föreligger skyddsbehov och/eller skäl för att inleda utredning enligt 11 kap 1 och 2 §. Vidare gäller 5 kap 1 § SoL som handlar om särskilda bestämmelser för olika grupper och under vilka livsbetingelser de ska växa upp under, i detta fall barn och unga. Även 1 kap 2 § SoL som tar upp barnets bästa vilket innebär att beslutande myndigheter ska ha med barnperspektivet i sina beslut. Samt socialstyrelsens omarbetade föreskrifter utkomna under våren 2006 (se bilaga 2).

1.1 Disposition

Efter en kort inledning som leder läsaren in i arbetet definieras och preciseras studiens syfte samt frågeställningar. Därefter följer kapitel 2 där det bland annat redogörs för vilka metodval som gjorts samt etiska överväganden, som varit aktuella utifrån syftet. Nästkommande avsnitt kapitel 3 belyser den tidigare forskningen som är de teoretiska utgångspunkterna studien vilar på. I analysdelen kapitel 4 följer fokusgruppintervjuns resultat och därefter analysresultatet där fokusgruppernas åsikter sammanställs i relation till tidigare forskning. Sedan kommer sammanfattningen av studiens resultat i förhållande till syftet. I diskussionen resoneras det kring studiens resultat samt studiens styrka och svagheter. Vidare ges också förslag till vidare forskning inom området.

1.2 Syfte

Mitt syfte är att jämföra vad tidigare forskning säger om förhandsbedömningar med socialsekreterares beskrivning av vad en förhandsbedömning innebär för dem. Särskilt fokuseras vilka faktorer som enligt litteraturen och socialsekreterarna leder till att en utredning öppnas respektive inte öppnas.

1.3 Frågeställningar

Följande frågeställningar används i denna uppsats:

- Vad innebär en förhandsbedömning?
- Vart går gränsen mellan förhandsbedömning och utredning?
- Vilka faktorer och regler påverkar beslutet att inleda eller inte inleda utredning?

1.4 Avgränsningar

Eftersom processen i barnavårdsutredningar i regel är lång och består av flera olika delar, har jag valt att begränsa denna studie till den första delen av processen. Det vill säga utifrån det att en anmälan inkommer till socialtjänsten om att ett barn far illa så att en förhandsbedömning görs, till beslut om att inleda eller inte inleda utredning, fastställts. Jag har även gjort en avgränsning såtillvida att endast anmälningar som leder till förhandsbedömning studeras. Detta eftersom tidigare forskning visar att antalet inkommande anmälningar är fler än i jämförelse med ansökningar. Vidare har jag endast studerat den frivilliga delen av socialtjänstlagen i anknytning med anmälningar. Detta eftersom omedelbara omhändertaganden vid bland annat anmälningar också inträffar på den utvalda enheten inom socialtjänsten enligt Lagen om vård av unga. Min undersökning utgår ifrån en medelstor stad där jag intervjuat 5 socialsekreterare.

1.5 Begreppsdel

De begrepp som nedan presenteras är till för att dels underlätta läsarens förståelse av uppsatsen dels för att visa på centrala begrepp som förekommer i socialsekreterarnas arbete på mottagningsgruppen.

Aktualisering

Ett barn eller en ungdom blir aktualiserat inom socialtjänsten antingen genom ansökan, anmälan, från domstol där domare begär att socialtjänsten skall inkomma med yttrande, iakttagelser av den egna personalen, från nämndens fältpatruller, rapport från socialjour, vid LOB (enligt lagen om omhändertagande av berusade personer) samt vid överflyttning av ärende till en annan kommun enligt 16 kap 1§ SoL. Aktualiseringen sker genom registrering av inkomna uppgifter om barnet eller ungdomen i kommunens verksamhetssystem (Clevesköld, Lundgren & Thunved, 2006).

Förhandsbedömning

En förhandsbedömning ska göras för att se om det som kommit till nämndens kännedom ska bli ett ärende eller inte, dvs. utreda eller inte utreda. Bedömningen som görs är om aktuella uppgifter kan föranleda någon åtgärd från nämndens sida. I förhandsbedömningen ingår att

- Bedöma uppgifterna om den eller dem som det berör.
- Kontakta den eller dem det gäller
- Vid behov erbjuda hjälp och stöd
- Ta reda på om den som ärendet gäller samtycker till utredning eller inte

Vid en förhandsbedömning får socialsekreteraren endast ha andra kontakter med den eller dem som berörs av ärendet. Den ska också vara avslutad inom mycket kort tid från det att en

uppgift inkommit till socialförvaltningen. Beslutet som handläggaren kommer fram till ska ha en motivering samt dokumenteras (Lindevall & Mollberg, 2005).

Utredning

Eftersom modellerna kring utredningsförloppet är många har jag valt ut en av dem som enligt min uppfattning förklarar gången på ett bra sätt. Socialtjänstens utredningsförfarande kan beskrivas enligt fem faser:

- Förhandsbedömningen, se tidigare beskrivning.
- Vid utredning undersöks om barnet far illa eller riskerar att fara illa i framtiden, om inte avsluta utredning.
- Dras slutsatsen att barnet far illa går undersökningen över till att ta reda på vad som kan vara en lämplig åtgärd.
- Utreda vem som ska tillhandahålla biståndet, dvs. rekrytera familjehem eller kontaktfamilj eller annan form av insats. .
- Följa upp och undersöka om insatsen kan avslutas (Sundell & Egelund, 2001).

Information

Begreppet information innebär enligt nationalencyklopedin följande:

"Information kan uppfattas som en viss mängd fakta, upplysningar och underrättelser". I uppsatsen definieras begreppet information av de uppgifter som inkommer till socialtjänsten då ett okänt barn eller känt barn för socialtjänsten far illa och är i behov av stöd och hjälp (www.ne.se).

Följande paragrafer är av betydelse för när förhandsbedömning och / eller utredning ska startas.

Anmälan om missförhållanden, 14 kap 1 § SoL

" Uppmanas alla som misstänker att ett barn far illa kontakta socialtjänsten. Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälsosjukvården och socialtjänst är skyldiga att anmäla om de är oroliga för ett barn" (Norström & Thunved, 2003: 212).

Barn har till skillnad från vuxna ingen anmälningsskyldighet. Med barn avses enligt FN:s barnkonvention varje människa under 18 år (Norström & Thunved, 2003).

Handläggning av ärenden, 11 kap 1 § SoL

"Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på något annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden" (Norström & Thunved, 2003: 168).

Det finns ingen formell reglering eller begränsning av sättet för hur ett ärende kan uppkomma. När det gäller en anmälan till exempel så finns det inget krav i lagen att den ska ha en viss form. Det innebär den kan ske både skriftligt och muntligt (Clevesköld, Lundgren & Thunved, 2006).

11 kap 2 § SoL

"Vid en utredning om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen skall bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Den skall inte göras mer omfattande än vad som motiverat av omständigheterna i ärendet. Utredningen skall bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen en viss tid. Den som berörs av en sådan utredning skall underrättas om att en utredning inleds"(Norström & Thunved, 2003: 173).

5 kap 1 § SoL, särskilda bestämmelser för olika grupper (barn och unga)

”Socialnämnden skall:

- *verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden,*
- *i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,*
- *med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som visat tecken till ogynnsam utveckling,*
- *aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopingmedel,*
- *i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,*
- *i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose de särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts”*
(Norström & Thunved, 2003: 88-89).

1 Kapitel 2 § SoL, Socialtjänstens mål

“När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barnets bästa avses varje människa under 18 år” (Norström & Thunved, 2003: 29).

Sekretesslagen 7 kap 4 §

” Sekretess gäller inom socialtjänst för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men...” (Sveriges lagar, 2005: 151).

2. Metod

2.1 Metodval

Den metod som används i den här studien är deskriptiv (beskrivande) och jämförande med en kvalitativ ansats. Kvalitativa metoder handlar om att karakterisera och att finna framträdande drag hos fenomen. Vidare innebär det att man går på djupet och inte på bredden (Repstad, 1999). Enligt Trost (1997) skall syftet med studien vara avgörande för vilken slags metod man väljer att använda sig av. Ligger intresset i att exempelvis försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera eller i att urskilja handlingsmönster så är en kvalitativ studie passande. Utifrån mitt syfte som är jämföra vad tidigare forskning säger om förhandsbedömningar med socialsekreterares beskrivning av vad en förhandsbedömning innebär för dem samt vilka faktorer och regler som leder till utredning, så är en kvalitativ metod att föredra.

I denna studie används fokusgruppmetoden som intervjumetod. Med fokusgrupp avses en gruppdiskussion som är arrangerad av forskaren och kan vara strukturerad eller ostrukturerad. Fokusgruppmetoden kan dels användas för att studera innehåll, dvs. gruppmedlemmars åsikter, attityder, tankar uppfattningar, argumentationer etc. samt för att studera själva interaktionen. Genom användande av fokusgrupper kan forskaren få en inblick i hur kunskap och idéer utvecklas i en viss kulturell kontext (Wibeck, 2000). Eftersom syftet är att få fram vad förhandsbedömning innebär för just socialsekreterarna på mottagningsgruppen med särskilt fokus på vilka faktorer som enligt litteraturen och socialsekreterarna leder till att en utredning öppnas respektive inte öppnas, är denna forskningsmetod användbar.

2.2 Urval av undersökningsgrupp och plats

Urvalet av intervjupersoner som gjorts har skett genom en kontaktperson på socialtjänsten (förste socialsekreterare på mottagningsgruppen) där fokusgruppintervjun tog plats. Intervjun spelades också in på bandspelare. Ofta kan kontaktpersoner användas som informanter genom att upplysa om lämpliga tänkbara gruppmedlemmar (Wibeck, 2000). I detta fall blev det min kontaktperson som vidarebefordrade ett e-mail med förfrågan om deltagande till övriga socialsekreterare. Deltagandet var frivilligt och att alla data behandlas konfidentiellt. Kontaktpersonen som också valde ut intervjupersonerna återkom sedan till mig med ett datum och hur många som ville delta. Det visade sig att alla 8 ville delta men jag valde att endast ha med 5 socialsekreterare. Detta urval gjordes utifrån att det finns olika teorier om hur stor en fokusgrupp bör vara. Det mesta talar dock för att gruppen inte ska vara alltför stor. Forskningsmetoden riktar sig till en grupp på minst 4 men inte fler än 6 personer som är sammansatt för ett visst syfte, forskningen. Gruppens storlek begränsas för att det inte skall bildas subgrupper i gruppen och för att förebygga ett eventuellt gruppträck för stor inverkan på gruppen. En viktig del är också att gruppen är sammansatt av deltagare från samma hierarkiska nivå för att skapa en neutral makt nivå, i syfte att förhindra att någon formell ledare tar mer samtalstid än någon annan. (Wibeck, 2000). I min fokusgrupp var alla socialsekreterare och ingen person med överordnad ställning deltog.

Vissa fokusgrupper består av personer som aldrig träffats, i andra fall känner deltagarna varandra och utgör således en grupp innan själva gruppmötet (Wibeck, 2000). Det senare stämmer in på min fokusgrupp då de är arbetskamrater och arbetar på samma enhet inom socialförvaltningen. En fördel med existerande grupper kan vara att ingen av deltagarna är rädda att falla in i diskussionen. Riskerna i en sådan grupp är att vissa ämnen inte tas upp på grund av att det inom gruppen finns vissa saker som tas för givna och därför känns onödiga att ta upp, eller medvetet inte tas upp i syfte att undvika konflikter. Ett annat problem är att

gruppens medlemmar kan falla in i de roller de har utanför fokusgruppen även fast de befinner sig i ett nytt sammanhang. Trots detta tycks det inte finnas tillräckligt tunga skäl för att inte använda sig av redan existerande grupper. Om man utgår ifrån att en grupp är någonting mer än enbart summan av de enskilda deltagarnas kvaliteter kommer personerna i gruppen att påverkas av varandra. Detta oavsett om gruppmedlemmarna känner varandra eller inte sedan tidigare (Wibeck,2000). Eftersom jag ville att min fokusgrupp skulle bestå av socialsekreterare från den specifika enheten hade jag inte heller någon annan valmöjlighet.

2.3 Intervju procedur

Intervjuguiden utformades med stöd av befintlig forskning och rapporter. Intervjufrågorna utarbetades i samarbete med min handledare Nils Stenström. Intervjun tog 1 timme och genomfördes i en semistrukturerad fokusgrupp. Om forskaren tex. är intresserad av förställningar kring ett visst ämne eller av att ta fram underlag för enkät var fokusgruppintervju att föredra (Wibeck,2000). Med tanke på mitt syfte var en semistrukturerad fokusgrupp att föredra då min tanke var att låta deltagarna diskutera fritt med varandra utifrån det ämne jag valt. Vidare beskriver Wibeck (2000) att intervjuguiden alltid används vid fokusgrupper och kan utformas på olika sätt beroende på om fokusgruppen är strukturerad, semistrukturerad eller ostrukturerad. Wibeck (2000) påpekar även att det som i allting annat finns mellanlängan. Innebärande att det inte finns något som säger att man strängt måste hålla sig till antingen hårt styrda fokusgrupper eller sådana där moderatorn inte alls bebländar sig. Många gånger fungerar fokusgrupperna kanske bäst när gruppmedlemmarna får diskutera med varandra och tillåts introducera nya ämnen, men där moderatorn ändå har beredskap att gå in och styra upp diskussionen om gruppen alldeles kommer ifrån ämnet. I denna studie då fokusgruppen var semistrukturerad innebar det att intervjuguiden också utformades efter det. Guiden blev semistrukturerad i det avseendet att den består av breda frågeteman med underfrågor som bör täckas in samtidigt som nya ämnen välkomnas. Mitt syfte med detta var att inte begränsa deltagarna alltför mycket med strukturerade frågor och styrning av diskussionen utan ge dem en möjlighet att utifrån mina teman och underfrågor spontant associera vidare.

Moderatorns (intervjuaren) roll i en semistrukturerad fokusgrupp är att introducera ämnet och gå in när ett ämne riskerar att hoppas över, eller när det blir tyst för länge. Detta eftersom målet med en fokusgruppdiskussion är att deltagarna ska diskutera med varandra och inte lika mycket med moderatorn (Wibeck, 2000).

2.4 Sökvägar

För att erhålla forskningsresultat kring förhandsbedömningar har litteratursökning gjorts i olika vetenskapliga databaser. Den databas som varit mest användbar i denna studie har varit databasen Libris. De sökord som använts vid sökning av litteratur och artiklar har varit "förhandsbedömning", "förhandsbedömningar", "Barnavårdsutredning", "socialt arbete och barn" samt "socialt arbete och utrednings". "Barnavårdsutredning" gav mig 4 träffar varav 1 var relevant, Socialt arbete gav 19 träffar där 4 var av intresse, socialt arbete och barn gav 2 intressanta träffar av 51, socialt arbete och utrednings gav 19 träffar men endast 4 var av intresse, träffar kring förhandsbedömning fanns inga.

Jag använde följande sökord i de internationella databaserna: Child welfare investigation samt social work and children men hittade ingenting som var relevant.

Då det var svårt att finna något om förhandsbedömningar letade jag vidare efter det på Socialstyrelsens hemsida. Sökorden som användes var samma som ovan. Jag fann på "förhandsbedömning" och "förhandsbedömningar" 13 respektive 24 träffar varav 4 var relevanta. "Barnavårdsutredning" resulterade i en intressant träff av 21 möjliga. "Socialt

arbete och utredning” gav en endast en träff som visade sig vara väsentlig. Det jag fann på socialstyrelsens hemsida var tips efter relevanta böcker att söka efter i Libris.

2.5 Analysmetod

I denna studie har ett deduktivt angreppssätt använts, enligt Kvale (1997) kan en deduktiv ansats användas när man vill ta reda på om de teorier som man från början valt stämmer överens med utsagor från verkligheten.

Materialet i denna studie består av två delar dels den tidigare forskningen samt resultatet av fokusgruppintervjun. Anledning till val av ett deduktivt angreppssätt beror på att syftet med uppsatsen var att jämföra likheter och eventuella skillnader mellan vad tidigare forskning säger om förhandsbedömningar och vad socialsekreterarna uppger. Eftersom syftet är att få fram vad förhandsbedömning innebär för just socialsekreterarna på mottagningsgruppen med särskilt fokus vilka faktorer som enligt litteraturen och socialsekreterarna leder till att en utredning öppnas respektive inte öppnas, är denna forskningsmetod användbar.

Enligt Malterud (1998) innebär analysprocessen både en abstraktion och generalisering av de utvalda undersökningspersonernas berättelser. Analys av kvalitativa data bygger på principer om dekontextualisering och rekontextualisering. Data läses på olika sätt i syfte att upptäcka olika alternativa versioner av de svar materialet kan ge. Dekontextualisering innebär att vissa delar av underlaget temporärt lyfts ut för att studera det närmare tillsammans med andra element i materialet som berör samma företeelse. Enligt Tesch (1995) innebär det att intervjumaterialet indelades i meningsbärande enheter kategoriserade utifrån innehåll och teoretiska implikationer. I rekontextualisering ska man se till att de svar som framkommit i texten, fortfarande stämmer överens med det sammanhang det hämtades utifrån. Den konkreta och praktiska arbetsmetoden för systematisk analys av kvalitativa data varierar utifrån projekt, typ av insamlingsmaterial som ska studeras.

Vid mitt analysarbete av intervjuerna utgår jag ifrån principen om dekontextualisering då intervju materialet indelas i enheter och kategoriseras utefter min frågemanual. Tolkningen av materialet det vill säga enheterna sker med ledningen av mina frågeställningar. Analysen av intervjuerna är tänkta att bygga en bro mellan rådata och resultat i och med att det organiserade datamaterialet tolkas och sammanfattas.

2.6 Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är begrepp som i sina ursprungliga definitioner är framtagna för studier med kvantitativ ansats men har senare börjat tillämpas även på studier med kvalitativ ansats. Denna fråga är emellertid omdiskuterad bland forskare inom det kvalitativa området som ifrågasätter om en kvalitativ uppsats bör bedömas efter dessa begrepp (Kvale, 1997).

Validitet har att göra med tolkningen av det som observerats. Det handlar om att studera det man sagt att man ska studera. Vidare diskuteras om begreppet validitet är lämplig att använda, eller om man inte istället bör tala om trovärdighet (Kvale, 1997).

Reliabilitet kan översättas med tillförlitlighet. Graden av reliabilitet hos en viss mätmetod har att göra med hur väl upprepade mätningar av samma objekt överensstämmer med varandra oavsett hur väl de var för sig överensstämmer med det sanna värdet. Är överensstämmelsen mellan mätningarna god talar man om hög reliabilitet, är den dålig om låg reliabilitet. Maximal reliabilitet skulle innebära att samtliga mätningar gav samma mätvärde vilket är något som varierar (Malterud, 1998).

Slutsatsen är att trovärdigheten (validiteten) i denna studie stärks av att den följer mitt syfte och frågeställningar samt att jag studerat det jag från början föresatte mig att göra. Vidare stärks intervjuguidens validitet utav att litteratur och vetenskapliga rapporter använts som stöd vid utformningen. Ett validitetsproblem kan vara att det inte är författaren personligen som utförde urvalet av de socialsekreterare som deltog utan att det var förste socialsekreteraren som gjorde det. Det kan ha medverkat till att socialsekreterarna inte deltog frivilligt eftersom första socialsekreterare oftast fungerar som en arbetsledare på socialkontoret. Socialsekreteraren som gjort urvalet åt författaren kan ha givit instruktioner om hur socialsekreterarna borde svara för att socialkontoret skall framstå i bra dager. Socialsekreterarna är inte anonyma eftersom urvalet gjorts av en på socialkontoret. De är anonyma för läsaren men eftersom de inte är anonyma för de på socialkontoret kan de ha känt sig tvingade att diskutera eller svara på ett visst sätt.

Deltagarna i fokusgruppen har också getts möjlighet att ta del av resultatet från intervjun för att ge feedback vilket stärker reliabiliteten. Vidare stärks den genom att intervjun finns inspelad på en bandspelare i syfte att förenkla återkoppling. Jag har läst in mig på ämnet och utefter det utformat relevanta frågor i intervjuguiden. Reliabiliteten i min studie kan även ses som låg då resultatet av studien skulle kunna se annorlunda ut om någon annan utförde studien på samma sätt igen. Detta på grund av att förförståelsen och kunskapen kan variera från en person till en annan.

2.7 Etiska överväganden

I denna studie har de etiska aspekterna från Humanistiska samhällsvetenskapliga rådet (HFSR) tagits i beaktande. De forskningsetiska kravens syfte är riktlinjer som ska följas i relationen mellan forskare och undersökningsdeltagare så att en god avvägning kan ske mellan forskningskravet och individskyddskravet (www.vr.se). I samband med genomförande av fokusgruppintervjun förklarades syftet med arbetet och att resultatet endast kommer att användas till studiens syfte. Deltagarna i studien informerades om att deltagandet var frivilligt och att de kunde dra sig ur om de önskade utan några följder. För övrigt är studien godkänd av institutionen för socialt arbete, Mittuniversitetet Östersund

3. Tidigare forskning

3.1 Redovisning av tidigare forskning

Eftersom forskning kring förhandsbedömningar enligt Sundell & Egelund (2001) är bristfällig så har jag även tittat på relevant forskning kring barnavårdsutredningar som kan vara av betydelse för att kunna ge en helhetsbild över det område jag kommer att beröra. Förhandsbedömningar är också en del i utredningsprocessen vid barnavårdsutredningar.

3.1.1 *Forskning kring förhandsbedömning*

Östberg, Wåhländer & Milton (2000) har gjort en vinjettstudie (med vinjettstudie menas att forskaren konstruerar fiktiva fall som utvalda personer blir tilldelade) utifrån syftet att beskriva, analysera och jämföra olika arbetsmodeller för utredning. Denna studie visar på socialarbetares bedömningar av vilka behov som motiverar en utredning och vilka som inte gör det. Denna studie är gjord i sex svenska kommuner med 36 deltagande socialsekreterare från individ- och familjeomsorgen (utredningar på barn 0-12 år) och visade på oklarheter gällande förhandsbedömningar. Socialsekreterarna blev tilldelade 4 fiktiva fallbeskrivningar som handlade om en femårig flicka och hennes situation i hemmet. Vinjetterna inleddes med att kontaktmamman anmälde oro för flickan i hemmet. Socialsekreterarnas uppgift var att i skriftlig form svara på hur de skulle reagera, bedöma och tro sig agera om vinjetterna var verkliga situationer. Deras uppgift blev att bedöma fallen som om de var verkliga situationer. Studien visade att socialsekreterarna bedömde olika, samt att ingen enhetlighet fanns bland dem i vad som bland annat gäller förhandsbedömning, utredning och insats. Vidare framkom i denna studie att en förhandsbedömning innebar en mindre utredning där vissa socialsekreterare agerade genom att ta reda på mer kring innehållet i anmälan. Det framkom även att det som en socialarbetare bedömde vara en förundersökning bedömdes av en annan socialsekreterare som en startad barnavårdsutredning. De sex kommunerna som deltog i studien hade också olika organisationsformer där hälften var integrerade verksamheter respektive specialiserade enheter. Ett sätt att arbeta integrerat är att man inom individ och familjeomsorgen arbetar med fler än en målgrupp, det vill säga socialarbetare handlägger alla typer av ärenden. En motsvarande specialiserad verksamhet riktar sig till en bestämd målgrupp. Ofta kan integrerade och specialiserade verksamheter se ut på det här sättet men variationer förekommer. Gällande organisationens form fick författarna fram att specialiserade verksamheter börjar utreda tidigare. Socialsekreterarens fokus under förhandsbedömningar är enligt författarna avgörande för resultatet det vill säga om en utredning inleds eller inte. Vinjettstudien visade att förhandsbedömningar med fokus på flickan ledde till utredning medan förhandsbedömningar med fokus på kontaktmamman inte gjorde det.

3.1.2 *Allmänt kring aktualiseringar*

I en undersökning av 193 slumpvis utvalda barnavårdsutredningar från tio svenska kommuner framkom det att en fjärdedel av barnen blev aktuella genom ansökan från familj. Övriga barn blev aktualiserade via anmälan, omprövning av ett tidigare beslut, genom begäran av yttrande från domstol eller åklagare (Sundell & Karlsson, 1999).

Enligt undersökningar gjorda av Socialstyrelsen (1999) och länsstyrelserna i Göteborg, Bohuslän (1995:1996) och Skåne (1999) utgör andelen aktualiseringar (inkomna anmälningar och ansökningar) som inte leder till att en utredning öppnas en tredjedel av det totala (Sundell & Egelund, 2001). Orsaken till detta menar författarna är att det är vanligare att aktualiseringarna avskrivs när barnen är äldre än när de är yngre. Undersökningen i Skåne

visade att endast 58% av anmälningar och ansökningar rörande ungdomar mellan 13-20 år resulterade i en barnavårdsutredning medan det för barn under 13 år låg på 82%.

Konsekvensen av detta enligt Sundell & Egelund (2001) blir den s.k. över och underrapporteringen av barn som far illa. Vilket fenomen som är vanligast finns det skilda meningar om. Författarna anser emellertid att både över och underrapportering är vanligt förekommande. Överrapportering innebär att socialtjänsten uppmärksammat barns förhållanden och att socialtjänsten bedömt att insatser inte behövs. Senare har det visat sig vara ett felaktigt beslut något som kan hota trovärdigheten i den sociala barnavården menar Sundell & Egelund (2001). Som det framgått av dessa undersökningar ovan stämmer det att många utredningar inte leder till någon insats. Underrapportering innebär att ett flertal människor misstänker att barn far illa men inte anmäler det, detta motiveras bl a med resultat från studier om sexuella övergrepps förekomst. Några tvärsnittstudier indikerar att sjuksköterskor från barnavårdscentralerna uppfattar att 1,5 % av barnen som kommer dit borde anmälas till socialnämnden, personal i skola och grundskola misstänker att minst 35 av barnen som kommer dit kunde förväntas bli aktuella för en barnavårdsutredning.

3.1.3 Interna och externa faktorerers inverkan

Sundell & Karlsson (1999) tar upp olika riskfaktorer som är förekommande hos barn som är aktuella för barnavårdsutredningar, nämligen: ensamstående förälder i 65% fallen, 23% av barnen har invandrarbakgrund vilket innebär att det var påtagligt överrepresenterade. Författarna påpekar även att faktorer som låg socioekonomisk status och arbetslöshet ökar sannolikheten för att ett barn ska fara illa, men att det dock inte är klarlagt att dessa faktorer i sig bidrar till att ett barn far illa. Författarna menar att en bidragande orsak kan vara att föräldrar med en viss personlighet inte har den förmåga som krävs för att ta hand om sitt barn, svårigheter med att skaffa sig en bra utbildning och misslyckas med att kunna behålla både ett arbete och en maka eller make vilket kan leda till att barnet far illa.

Den sociala barnavården är politiskt bestämd vilket innebär att den i teorin bestäms av den politiska majoriteten och är något socialarbetaren måste ta hänsyn till enligt Sundell & Egelund (2001). Kunskap om socialpolitikens betydelse har gjorts utifrån kvalitativa undersökningar. Resultatet av dessa undersökningar visar att socialpolitikens utformning har stor betydelse för den sociala barnavården. Forskning kring socialpolitikens inverkan på barnavårdsutredningar är emellertid liten. En av socialpolitikens viktigaste uppgifter är att definiera målgruppen för den sociala barnavården. Dessa definitioner är i allmänhet vaga och otydliga, inte bara i Sverige utan även i andra länder. Detta innebär att de som arbetar med social barnavård blir tvungen att tolka de definitioner som finns och i praktiken arbeta efter detta. Forskningen visar att socialarbetaren påverkas av vilken målgrupp det gäller och utgår ifrån sina egna värderingar hur en bra förälder bör vara och hur de agerar. Om föräldrar inte medverkar till att samarbeta kan det medföra att deras kompetens som förälder blir ifrågasatt.

Socialpolitiken påverkar också de riktlinjer socialtjänsten använder för att bedöma ett barns situation (Sundell & Egelund, 2001). I västvärlden utgår lagstiftningen från att det i första hand handlar om föräldrarnas omsorgssvikt i form av föräldrars handlingar eller brist på handlingar som gör att barn far illa. Lagstiftaren individualiserar och psykologiserar därmed orsaken till att ett barn far illa samt de lösningar som kan bli aktuella. Konsekvensen av detta socialpolitiska fokus påverkar hur socialarbetare beskriver familjers problem och vilka insatser som används. På samma sätt kan socialarbetaren bara välja lösningar från den repertoar som finns tillhanda. Lösningar därutöver är inte möjliga i arbete med barn som far illa, oavsett om de kanske bättre skulle kunna motsvara socialt utsatta familjers behov.

I en jämförande studie mellan nio länders (inklusive Sverige) socialpolitik och dess betydelse för den sociala barnvården framkom fyra framträdande skillnader (Sundell & Egelund, 2001). Stater med socialpolitik som utmärks av ett skyddsperspektiv kännetecknas av barnvårdsutredningar som kontrollerar föräldrars beteenden, där det finns en anmälningsskyddlighet och där kontakt med föräldrar innebar mycket konfrontation. I jämförelse med de stater som har mer fokus på familjestöd visar forskning att de länder med skyddsriktning har fler aktualiserade barn per år. Det finns likaså länder som avviker från detta mönster, bland annat Sverige. Sverige har fokus på familjeservice samt obligatorisk anmälningsskyddlighet. Studien visar att den obligatoriska anmälningsskyddligheten inte spelar någon avgörande roll för hur den sociala barnvården fungerar. Detta beror på att även om en obligatorisk anmälningsskyddlighet finns så innebär det inte alltid att misstankar om att ett barn far illa anmäls.

Sundell & Egelund (2001) tar upp flera undersökningar som har berört hur den sociala barnvårdens organisation kan påverka barnvårdsutredningar. Inledningsvis kännetecknas barnvårdsutredningar av vissa formella regler och av en stor handlingsfrihet när det kommer till enskilda detaljer i utredningsarbetet. Barnvårdsutredningar omvandlar människors problem och behov till det som är organisatoriskt relevant och som det finns en administrativ rutin för. Enligt Sundell & Egelund innebär det att insamlingen av information i en utredning följer en administrativ logik som inte alltid ger utrymme för föräldrar och barn att själva beskriva hur de upplever sin situation. Detta tvingar arbetet mot processer som tjänar organisatoriska mål snarare än sådana som förbättrar familjens situation. Detta kan medföra att utredningsprocessen blir omvänd då det är lösningarna i form av insatser som bestämmer vilka problem som kan formuleras.

Även Törngren (2000) nämner organisationens betydelse men i ett annat sammanhang. Han menar att socialsekreterarens förhållningssätt färgas av och kan ses som ett resultat av hur organisationens kultur är formad. Traditioner inom denna, uttalade och outtalade regler, vilken människosyn socialsekreteraren har, utbildning och ideologi etc. Vidare påpekar författaren att det också är ofrånkomligt för en socialsekreterare vid utredning att inte utgå ifrån ett visst perspektiv, vissa antaganden denna har om hur människan fungerar. Det perspektiv den enskilde socialsekreteraren utgår ifrån och det förhållningssätt denne antar är därför ofta diffust och det är sällan detta diskuteras samt definieras. Törngren konstaterar i alla fall att förhållningssättet har betydelse för det arbete som utförs och för klienten.

En annan faktor Törngren (2000) tar upp i studien och som visat sig vara av betydelse för utredandet är om klienten är ny eller välkänd klient. I förhållande till gamla klienter som återkommer kan det från socialsekreterarens sida redan finnas bestämda uppfattningar om vad personens behov och situation är utifrån tidigare kontakt, något som kan vara så påtagligt att socialsekreteraren tycker det är nästintill omöjligt att göra en utredning. Detta beror på att socialsekreteraren upplever att det är samma gamla historia som upprepas igen.

I rapporten social tillsyn (2004) ges en nationell bild av tillståndet i socialtjänsten ur ett tillsynsperspektiv. Ett av verksamhetsområdena inom socialtjänsten som belyses var individ och familjeomsorgen. Det gjordes ett flertal verksamhets och individstillsyner inom socialtjänstens verksamhet inom detta område. De områden inom vilka länsstyrelsen gjorde flest verksamhetsstillsyner var barnets bästa och dokumentation. Flest individstillsyner som gjordes hade fokus på handläggning. Insamlingen av data har skett genom databasuppgifter, enkäter och strukturerade gruppintervjuer. Tendenser som länsstyrelser i Gävleborg, Jämtland och Kalmar observerat kring organisationen är bland annat omorganiseringarna av socialtjänsternas verksamhet för barn och familj. De har blivit specialiserade från att tidigare

varit integrerade, anledningen till detta beror på att man vill samla kompetensen i syfte att göra ett bättre arbete för klienterna. Nackdelen för socialtjänsten med specialiseringen menar länsstyrelserna är helhetssynen som ibland hamnar i skymundan. Detta leder till att oklarheter uppstår om vem som har ansvaret, detta leder i sin tur till konflikter inom kommunen mellan olika enheter.

I rapporten social tillsyn (2004) togs även resursbrist upp av ett flertal Länsstyrelser samt dess konsekvens på det myndighetsutövande arbetet, som innebär att inkomna anmälningar av barn som far illa inte blev handlagda. Fortsättningsvis uppmärksammade vissa av Länsstyrelserna att kommunerna hade bra rutiner för inkommandet av anmälningar angående barn som far illa. De menade att förhandsbedömningarna gjordes snabbt samt att utredningarna genomfördes enligt socialtjänstlagens intentioner. Rapporten visar också att de kommuner med särskilda team eller handläggare som har ansvar för emottagandet och bedömning av anmälningarna har större förutsättningar att göra ett bättre arbete. Det är dock större delen av länsstyrelserna som påpekat det motsatta förhållandet. Det vill säga att de specialiserade verksamheterna inte alls skapar bättre villkor för ett effektivare arbete.

Bristerna i rapporten social tillsyn (2004) omfattar kommunernas hantering av anmälningar och hur utredning som avser barn och ungdom genomförs. Bristerna är följande: anmälningar behandlas inte, om de behandlas tar det lång tid innan en förhandsbedömning genomförs, handläggningstiderna är för långa, alltför få anmälningar leder till att utredning initieras, dessa anmälningar handlade b l a om barn som begår brott, ibland allvarliga sådana samt att utredningarna är bristfälliga. Ett kvarstående problem som länsstyrelserna kritiserar kommunerna för är handläggning och dokumentation.

En sammanställning i Social tillsyn (2004) av tidigare års social tillsynsrapporter från 1995, 1999 och 2001 visar att handläggning är ett område som nämnts i varje årsrapport sedan 1995. I 1999 års rapport handlande bristerna inom handläggningsområdet om följande: socialtjänstens sätt att utreda samt fatta beslut om enskilda människors behov av insatser, enskilda människor får insatserna anpassade efter vad som finns att tillgå inte utefter vad deras behov är. I 2001 års rapport innefattade bristerna kommunernas beslut att inte inleda utredningar i ärenden som egentligen borde ha gått vidare. Konsekvensen av detta menar länsstyrelserna blir brister i handläggningen som medför en risk att varje individ inte får den rättssäkerhet som denne är berättigad.

4. Intervju resultat

4.1 Redovisning av intervju

Resultatet av fokusgruppintervjun kommer att redovisas utifrån studiens frågeställningar.

4.1.2 Vad innebär förhandsbedömning?

En förhandsbedömning kan enligt socialsekreterarna pågå från en dag uppåt tre veckor. Förhandsbedömningar utgörs av aktualiseringar (anmälan) som inkommer till mottagningsgruppen dagligen. Förhandsbedömningen av anmälan görs ibland av socialsekreteraren per telefon och andra gånger krävs det personliga träffar med de berörda. På mottagningsgruppen finns riktlinjer från det att en anmälan inkommer till hur förhandsbedömningen ska göras. Ärendets gång kan beskrivas enligt följande : Varje vecka turas socialsekreterarna om med en akutvecka. Denna uppgift innefattar att ta emot inkommande anmälningar. Socialsekreteraren bedömer också då en anmälan inkommer om det är något akut som inte går att vänta med. Efter detta lämnas aktualiseringarna över till mottagningsgruppens assistent som tar fram den eventuella historien som familjen har, om de varit aktuell för utredning eller insats tidigare så socialsekreteraren får det med sig. Efter detta överlämnas aktualiseringarna till gruppchefen som sedan under beredningen 1 gång i veckan fördelar ut ärendena till socialsekreterarna.

” Gruppchefen han är ju den som gör bedömningen vad det är som ska prioriteras först.”
(Socialsekreterare 5)

”Ja precis men när vi tar emot den i telefon så gör ju även vi en bedömning av anmälan, det vill säga om det är så akut att vi måste agera på ett annat sätt än att lämna det vidare till assistenten eller gruppchefen”. (Socialsekreterare 2)

Socialsekreterare tar kontakt med vårdnadshavare eller ungdom för ett bedömningsamtal. Bedömningsamtalen sker med vårdnadshavarna, barn över 15 år och efter överväganden med barn under 15 år. Förhandsbedömningar kännetecknas av en helhetsbedömning med familjen i fokus från socialsekreterarnas sida. I första hand fokuserar de emellertid på barnets eller ungdomens skyddsbehov. Därefter tittar socialsekreteraren om det finns ett utredningsbehov och / eller behov av behandlingsinsatser för barnet men även för övriga familjen. Finns det behov av utredning överlämnas ärendet till utredningsgrupp för barn och familj. Föreligger det behov av behandlingsinsatser ges familjen bistånd på x- familjecenter, där man arbetar med strukturerat förändringsarbete kring familjer. I vissa fall har familjen kontakt med både utredningsgrupp och familjecenter. När en anmälan inte leder till utredning sker återkoppling till anmälare / anmälande myndighet från socialtjänsten förutsatt att vårdnadshavarna samtycker till att informationen ges ut.

Förhandsbedömningar präglas av att socialsekreterarna ställer en viss sorts frågor. Dessa frågor som de vill ha svar på begränsar socialsekreterarna att gå in djupare i samtalet och beröra ämnen utanför anmälan. Detta är emellertid syftet då socialsekreterarna anser att det är vid utredning man ska gå djupare in i ett samtal. Naturligtvis menar socialsekreterarna att de inte heller kan låta bli att lyssna på klienten/klienterna om de kommer in på andra saker än det som berör anmälan men försöker få familjen eller ungdomen att fokusera kring anmälan. Detta utifrån riktlinjer i vad en förhandsbedömning ska innehålla då samtalen måste fokuseras på anmälsans innehåll vid träff med familjen eller ungdomen.

En av socialsekreterarna talar om hur relationen till klienten vid förhandsbedömningar ser ut och hur den skiljer sig från andra enheter inom socialtjänsten till exempel utredningsgrupperna. Klienterna ska ges ett respektfullt bemötande utan att socialsekreteraren skapar en relation till dem, något de upplever som svårt ibland.

” Vi bygger inte relationer inte på det sättet det är något som ska undvikas men ibland så blir det så ändå. De ringer hela tiden och vill prata och det finns egentligen ingen tid för det här på mottagningsgruppen. Här på mottagningsgruppen ska vi skapa ett förtroende till klienten utan att knyta djupa relationer och så är det inte på de andra grupperna”. (Socialsekreterare 4)

4.1.3 Vart går gränsen mellan förhandsbedömning och utredning?

Intresset kring förhandsbedömningar är stort på mottagningsgruppen och är en ständigt pågående diskussion bland dem. Gruppen upplever att det inte alltid är klart vart gränsen mellan förhandsbedömning och utredning går.

”Vad gäller förhandsbedömningar kontra utredningar så är vi inte alltid alldeles på det klara med vad som är vad”. (Socialsekreterare 1)

”Det finns ju inte så mycket dokumenterat kring förhandsbedömningar heller och vad som ska ingå och inte ingå”. (Socialsekreterare 2)

Vid förhandsbedömningarna har mottagningsgruppen tidigare försökt hålla sig till tre stycken träffar med en familj eller ungdom kring en anmälan. Fler träffar tycker socialsekreterarna börjar gränsa till en utredning. Det har varit svårt för dem att hålla sig till endast tre träffar då de upplever att tre träffar inte är tillräckligt ibland för att kunna göra en bra bedömning.

”Utifrån hur en familj ser ut idag så är tre samtal väldigt lite ibland. Många gånger krävs en träff med en vårdnadshavare separat en till för den andra och kanske en tredje för barnet och då har man inte någon fjärde att ta till för att summera så vi kanske inte kan hålla oss till det längre”. (Socialsekreterare 1)

Förutom att socialsekreterarna upplever att fler än tre träffar gränsar till utredning så är även innehållet i samtalet en fråga om gränser. Under förhandsbedömningen betonar socialsekreterarna hur viktigt det är att fokusera kring innehållet i det som anmälan rör.

” Där går också skiljelinjen mellan förhandsbedömning och utredning, då samtalet går in på allt det här andra som inte står i anmälan. Det handlar då om att försöka fokusera på det väsentliga för och inte tangera en utredning. Det har att göra med lagstiftningen som reglerar rättssäkerheten menar socialsekreteraren och som säger att socialsekreteraren inte ska blanda sig in i det som inte har med saken att göra”. (Socialsekreterare 1)

Kontakter socialsekreterarna tar vid förhandsbedömningarna är med vårdnadshavare eller barnet. Allt annat utöver det ses som externa kontakter något som medför att de måste inleda utredning för att kunna kontakta dessa.

”Detta beror enligt socialsekreteraren på nya riktlinjer från länsstyrelsen. Dessa har utkommit på grund av tidigare kritik mot andra kommuner som tagit externa kontakter och gjort hembesök utan att utredning öppnats. Därför har vi på mottagningsgruppen bedömt att vi ska förekomma kritiken och öppna utredning istället”.. (Socialsekreterare 1)

*”Nu måste även utredning öppnas om vi ska åka på hembesök förutsatt att man inte kommit överens med vårdnadshavare eller ungdom att prata kring anmälan i hemmet istället för på kontoret.
(Socialsekreterare 5)*

En förhandsbedömning på mottagningsgruppen kan pågå från en dag till tre veckor. En målsättning gruppen har är att familjen ska ha blivit kontaktade inom 2-3 veckor efter inkommen anmälan. Sedan finns det faktorer som spelar in och som gör att förhandsbedömningarna samt beslutfattandet kan ta längre tid på grund av omständigheter socialsekreterarna inte råder över.

” Om det är familjer som inte kommer utan mötet blir avbokad 2-3 gånger på rad så kan det betyda att de inte är motiverade för ett samarbete med oss på mottagningsgruppen. Då vet vi att man kommer att få jobba på ett helt annat sätt med dem än med dem som är samarbetsvilliga. Det är dem som inte vill ha med oss att göra som oftast tar tid”. (Socialsekreterare 1)

” Sen när det gäller ungdomar som är testad positiva för droger, de vill ju helst inte ta sig hit. Det tar ibland lång tid innan man får kontakt med dem”. (Socialsekreterare 4)

”En annan orsak är sjukdom och då vi är en liten grupp blir det väldigt svårt för oss att gå in och hjälpa till i de sjuka socialsekreterarnas ärenden genom att ta ett besök exempelvis. Något som gör att de ärendena faktiskt får vänta ”. (Socialsekreterare 5)

4.1.4 Vilka faktorer och regler påverkar beslutet att inleda eller inte inleda utredning?

De övergripande lagar och regler som socialsekreterarna på mottagningsgruppen utgår ifrån är Socialtjänstlagen, (se begreppsdel 1.5.)

Även om socialsekreterarna upplever att gränsen mellan förhandsbedömning och utredning ibland kan vara flytande så har de försökt att strukturera upp det genom att jobba på ett särskilt sätt med dom aktualiseringar som inkommer. De har genom handledning utarbetat ett eget sätt att arbeta på med egna riktlinjer som är specifika för den utvalda enheten som bland annat vägleder vid förhandsbedömning.

Att ett barn far illa tolkar socialsekreterare 3 som en situation där en skyddsbedömning görs. Det innebär att socialsekreteraren kommer fram till att barnet befaras fara så illa att det inte går att avvakta utan där socialtjänsten måste agera omgående. Agera omgående innebär att antingen ringa vårdnadshavare eller göra ett besök där barnet vistas för att kunna avgöra vilket nästa steg blir. Samtidigt görs en bedömning av helheten i anmälan där man tittar på om det finns andra skyddsfaktorer runt barnet, andra som kan gå in och hjälpa till för tillfället om det är så att ett barn inte kan vara med sina föräldrar eller vårdnadshavare för stunden.

*”Fara illa det är ju ett vitt begrepp och det kan handla om väldigt mycket t ex om missbruk, och misshandel. Det är väl ofta vid misshandel missbruk och andra övergrepp som man agerar omgående faktiskt men det beror faktiskt helt på helheten i anmälan. Till exempel om det ringer en person och säger: just nu i denna stund sitter den här mamman och pappan hemma och super och det finns barn där. Det innebär att vi borde ta någon form av kontakt ibland gör vi det tillsammans med vuxenteamet, då det kan hända att föräldrarna är aktuella och har någon kontakt på vuxenteamet”.
(Socialsekreteraren 3)*

En av socialsekreterarna pratar om det akuta skyddet som de dagligen brottas med. Finns det skäl att skydda barnet så agerar vi efter det. Socialsekreteraren menar också att de i förhandsbedömningarna arbetar både kort- och långsiktigt där det akuta skyddet ständigt finns med i åtanke. Det akuta skyddet är också föränderligt, det innebär att situationen kan

förändras efter att en förhandsbedömning av en anmälan påbörjats. Detta medför att faktorerna som styr riskbedömningen förändras utefter förutsättningarna.

” Jag tycker vi har väldigt klart för oss vad det är som påkallar våra tjänster omedelbart eller inte. Vi har ju liksom upparbetat en organisation inom mottagningsgruppen som gör att det ska fungera, att det finns dom som snabbt kan göra sig redo, åka ut på spontant till en familj liksom. Även om vi är en liten grupp så får vi ju till det”. (Socialsekreterare 1)

Vid förhandsbedömning av en anmälan finns det både externa och interna faktorer som kan påverka beslutet om att inleda eller inte inleda utredning. Det har visat sig finnas ett flertal olika externa faktorer som påverkar socialsekreterarna på den utvalda mottagningsgruppen. Bland annat spelar föräldrarnas, barnets eller ungdomens inställning in. Det är avgörande vad familjens eller ungdomens inställning till anmälan är och deras tankar kring det som inträffat. Sedan är det upp till socialsekreterarna att ta ställning till och göra en bedömning kring det familjen beskriver, om det är okej eller om de behöver hjälp trots att de inte vill.

” Om det är en anmälan som är mycket allvarlig, där föräldrarna ignorerar innehållet i anmälan för att de inte vill ha något med socialtjänsten att göra så kanske vi inleder en utredning och pratar med dom. Så på det sättet har familjens inställning väldigt mycket att göra med vilka beslut vi tar”. (Socialsekreterare 3)

Andra externa faktorer som kan påverka socialsekreterarna är om familjen är känd sedan tidigare. Om det till exempel har inkommit tre anmälningar tidigare där socialsekreterarna fattat beslut om att inleda eller inte inleda så kan det påverka beslutet av den fjärde anmälan. Även om en förhandsbedömning av anmälan utförs en fjärde gång så går det inte att undkomma det faktum att det sedan tidigare finns en kunskap om familjen. Detsamma gäller om det är en och samma person som återkommer flera gånger och ger likadana uppgifter som tidigare.

” Alltså om vi har gjort en eller flera förhandsbedömning av anmälningar gällande den här familjen samt att likadan information inkommit igen från samma person påverkar ju självklart”. (Socialsekreterare 2)

En av socialsekreterarna talar om en tvärtom effekt som ibland inträffar och påverkar beslutet. Efter en period bestående av snarlika anmälningar som lett till beslut att inte inleda utredning vänder trenden och liknande anmälningar som inkommer leder istället till utredning. Detta sker på grund av att socialsekreterarna vill göra på ett annat sätt och ta in referenser. När det gäller anonyma anmälningar kan denna tvärtomeffekt vara ett sätt att hantera dem på. Särskilt då anonyma anmälningar upplevs av gruppen som svårare att hantera då de inte har någon att bolla med. Det är emellertid de flesta som står för sin oro kring barnen något som är positivt menar socialsekreterarna.

”Socialsekreterare 1”: okej, vi gör åtminstone så att vi pratar med dagis och skola för att säkerställa om det finns någon som ser någonting vi inte ser eller som samme anmälare har tagit upp flera gånger under 1 års tid. Detta är ett sätt för oss att känna att vi har gjort vad vi kan för dom här barnen, det handlar inte om att hålla föräldrarna nöjda utan det handlar om att säkerställa skydd för barnen”.

Socialsekreterarna uttrycker att det är fler anmälningar än ansökningar som inkommer till mottagningsgruppen. De påpekar att många av anmälningarna som inkommer är polisanmälningar och lobbar som socialsekreterarna inte undersöker vidare. Det som visade

sig var emellertid att socialsekreterarna ser allvarligt på om ett barn som är exempelvis 12 år snattar för ett större belopp eller blir lobbad (tagen för onykterhet av polis). Däremot om ungdomen är exempelvis 17 år och blir lobbad agerar socialsekreteraren endast genom att skicka ett brev till föräldrarna med förfrågan om stödåtgärder. Om det däremot sker vid upprepade tillfällen vill socialsekreteraren följa upp ärendet mer.

” Detta är enligt socialsekreterare 1 en prioriteringsfråga, vi skulle ta fler sådana ärenden om vi hade möjlighet till det”.

Interna faktorer som visade sig ha betydelse för mottagningsgruppens arbete är bland annat organisationsformen. Socialsekreterarna pratade om hur mottagningsgruppens organisationsform för med sig ett helhetstänkande utifrån mångfalden av ärenden som inkommer. Helhetstänkandet innebär att socialsekreteraren vid bedömning av ärenden tittar på barnets eller ungdomens nätverk, eftersom lösningar ibland kan finnas inom det.

Fortsättningsvis diskuterades det bland socialsekreterarna om de var en specialiserad grupp eller inte och vilken inverkan det hade. Tolkningarna kring det varierade och följande framkom:

”På ett sätt är vi inte specialiserade utifrån att ärendena som inkommer till mottagningsgruppen är i skiftande former. På samma gång är vi specialiserade eftersom det är här förhandsbedömningarna utförs. Det är emellertid inte det enda mottagningsgruppen arbetar med. Om socialsekreterarna på mottagningsgruppen exempelvis skulle vara specialiserade med olika typer av inriktningar vid ärendena skulle det bli för skört, eftersom kompetensen endast skulle samlas på en person då”.
(Socialsekreterare 3)

” Vi är specialiserade utifrån att vi är mottagningsgruppen. Alltså mottagningsgruppen arbetar på ett särskilt sätt om man jämför med andra grupper och på det sättet är vi en specialiserad grupp. Sedan handlar det om att mottagningsgruppen inom en väldigt kort tid ska finna förändringar, lösningar och även fatta beslut. Hastigheten som denna grupp jobbar i är hög men eftersom det finns ett tempo upparbetat fungerar det”. (Socialsekreterare 2)

När det gäller ekonomin så är det svårt att inte styras av den eftersom den påverkar både medvetet och omedvetet. Det är svårt att ge den hjälp som behövs då det inte finns resurser till det menar socialsekreterarna. De menar att ett barns behov av hjälp inte ska behöva läggas på en ekonomisk diskussionsnivå utan att det egentligen ska räcka med att ge en bild av vad problemet är och därefter se vad socialtjänsten har att erbjuda barnet . Istället kan det bli så att barnets behov anpassas efter de ekonomiska förutsättningar som finns.

5. Resultat analys

5.1 Resultat analys av intervju och tidigare forskning

Nedan visas mina resultat i jämförelse med tidigare forskning utefter mina frågeställningar.

5.1.1 Vad innebär förhandsbedömning?

De som i tidigare forskning nämner något om förhandsbedömningar är överens och anser att förhandsbedömningar är en miniutredning av något slag som görs av bland annat inkommande anmälningar till socialtjänsten. Däremot råder det oklarheter kring hur förhandsbedömningarna ska utföras. Det gäller bland annat tillvägagångssätt, vilken information som behöver samlas in för att en rättvis bedömning ska göras samt vilka kontakter som tas. Fortsättningsvis visade den tidigare forskningen att socialsekreterare utgår ifrån olika bedömningsgrunder vid förhandsbedömningar som innebär att klientens rättssäkerhet sätts på spel (Sundell & Egelund, 2001; Östberg, Wåhlander & Milton, 2000). Socialsekreterarnas gemensamma uppfattning på mottagningsgruppen är att en förhandsbedömning inte är en miniutredning till skillnad från vad tidigare forskning visat. Förhandsbedömningar på mottagningsgruppen styrs av ett gemensamt tillvägagångssätt både gällande informationssamlingen och vilka kontakter som ska tas utifrån egna utarbetade riktlinjer av personalen på mottagningsgruppen. Till skillnad från den tidigare forskningen så har de även vissa grundfrågor som de alltid måste få svar på under förhandsbedömningen för att kunna komma fram till ett beslut. Anledningen till denna gemensamma grund som socialsekreterarna skapat är enligt dem till för att underlätta arbetet med förhandsbedömningar samt säkra rättssäkerheten för medborgarna.

5.1.2 Vart går gränsen mellan förhandsbedömning och utredning?

När det gäller gränsdragningen mellan förhandsbedömning och utredning visar den forskning som finns att det är oklart. En förhandsbedömning kan uppfattas olika av socialsekreterare, det vill säga att de inte är ense om ärendet är en förhandsbedömning eller påbörjad utredning (Sundell & Egelund, 2001; Östberg, Wåhlander & Milton, 2000). När det gäller socialsekreterarna på mottagningsgruppen överensstämmer deras uppfattning med tidigare forskning som uttrycker att gränsen inte alltid känns klar mellan förhandsbedömning och utredning. Detta utvecklas vidare av socialsekreterare 2 som säger att det inte finns tillräckligt dokumenterat kring förhandsbedömningar. Om det fanns mer information kring vad som ska ingå och inte ingå skulle kanske gränsen vara tydligare menar socialsekreteraren. Även om det ibland är otydligt för socialsekreterarna på mottagningsgruppen vart gränsen mellan förhandsbedömning och utredning går så har de i jämförelse med tidigare forskning en tydligare gräns. Det har visat sig genom att socialsekreterarna försöker hålla ett max antal samtal per familj eller ungdom vid förhandsbedömning. Samt under samtalet med familjen sätta gränser och prata kring det som anmälan rör, för att inte gå över skiljelinjen mellan förhandsbedömning och utredning. En annan gräns som socialsekreterarna i mottagningsgruppen tar fasta på vid förhandsbedömningar är att inte ta externa kontakter. För att kunna göra det måste de ha ett formellt beslut, det vill säga öppna utredning. Denna balansgång mellan förhandsbedömning och utredning förstärks av att socialsekreterare 5 också säger att de måste öppna utredning för att göra ett hembesök. Något som socialsekreteraren inte tyckte var lika självklart tidigare. Sammanfattningsvis förfaller mottagningsgruppens gräns mellan utredning och förhandsbedömning lite klarare i jämförelse med den tidigare forskningen.

5.1.3 Vilka faktorer och regler påverkar beslutet att inleda eller inte inleda utredning?

De övergripande lagar och regler som socialsekreterarna på mottagningsgruppen utgår ifrån är Socialtjänstlagen, samt riktlinjer från socialstyrelsen, (se begreppsdel 1.5.).

Tidigare forskning tar upp betydelsen av socialsekreterarens fokus vid förhandsbedömningar och menar att det är en av många faktorer och som påverkar vilket beslut som tillslut kommer att tas. Fokuset socialsekreterarna har påverkas bland annat utifrån vilken organisationsform som de arbetar inom. Forskningen visar att specialiserade verksamheter startar utredning tidigare än de integrerade verksamheterna (Östberg, Wåhlander & Milton, 2000; rapporten social tillsyn, 2004). Endast Östberg et al tar upp konkreta exempel på vem socialsekreteraren har fokus på samt att fokuset varierar mellan socialsekreterarna och även vad det leder till för beslut. Medan rapporten social tillsyn (2004) endast bekräftar att socialsekreterarens fokus inverkar. Socialsekreterarna på mottagningsgruppen har vid förhandsbedömningar ett gemensamt tillvägagångssätt. Detta tillvägagångssätt innebär att varje familj, barn eller ungdom betraktas utifrån samma fokus. Tillvägagångssättet innefattar att socialsekreterarna i första hand fokuserar på barnets eller ungdomens skyddsbehov och därefter tittar socialsekreteraren om det finns ett utredningsbehov och / eller behov av behandlingsinsatser för barnet men även för övriga familjen. Det gemensamma tillvägagångssättet och fokus vid förhandsbedömningar menar de ska öka rättssäkerheten för klienterna. Det är också detta gemensamma tillvägagångssätt socialsekreterarna har som påverkar om en förhandsbedömning ska leda till utredning eller inte. Det skiljer sig från tidigare forskning där fokuset varierade från socialsekreterare till socialsekreterare och beslut att inleda utredning berodde på vem socialsekreteraren var.

De flesta socialsekreterare i mottagningsgruppen är överens med varandra och ser sig själva som en specialiserad grupp. Detta utifrån att en av deras specialiteter är förhandsbedömning. Åsikterna går emellertid isär därefter då socialsekreterare 1 och 2 tolkar begreppet specialiserad enhet utifrån två olika synvinklar. Socialsekreterare ett har delade meningar och tycker inte att mottagningsgruppen är specialiserad eftersom ärendena i sig skiftar i innehåll och inte blir specialiserade i den bemärkelsen. Samtidigt som socialsekreteraren håller med vad övriga gruppen tycker. Socialsekreterare 2 anser att mottagningsgruppen är specialiserad utifrån att de arbetar på ett särskilt sätt i jämförelse med andra grupper inom socialtjänsten. Mottagningsgruppen arbetssätt handlar om att inom en väldigt kort tid finna förändringar, lösningar och fatta beslut något som socialsekreteraren tycker gör dem till en specialiserad enhet. Nackdelen med specialiserade verksamheter enligt rapporten social tillsyn (2004) var att helhetssynen inom socialtjänsten kan gå förlorad. Mottagningsgruppen tycker i motsats till tidigare forskning att organisationsformen för med sig ett helhetstänkande utifrån de varierade ärenden som inkommer. Detta helhetstänkande innebär för socialsekreterarna en samsyn, en gemensam grund de står på som påverkar vilket beslut en förhandsbedömning får.

Vidare framkom det i rapporten social tillsyn att de flesta länsstyrelser inte tyckte att specialiserade verksamheter skapade bättre villkor för effektivare arbete. Mottagningsgruppens mening stämmer inte överens med vad tidigare forskning visat. Bland annat säger socialsekreterare 2 att eftersom arbetstempot är högt på enheten innebär det att förhandsbedömningarna inte ligger särskilt länge. Detta betyder att om ärendet ska vidare för utredning sker det ganska snabbt. Detta visar på enligt socialsekreteraren att organisationsformen är en av många faktorer som indirekt påverkar beslutet att inleda eller inte inleda utredning.

En annan faktor som påverkar beslut att inleda utredning eller inte inleda utredning är ekonomin. Det den tidigare forskningen tar upp är resursbrist och vilken konsekvens det får på myndighetsutövningen. Den visar att anmälningar av barn som far illa inte blir utredda (social tillsyn, 2004). Det som kom upp på mottagningsgruppen om ekonomin handlade om att det är svårt att ge den hjälp som behövs då resurser inte finns. Så långt stämmer det överens med tidigare forskning. Socialsekreterarna på mottagningsgruppen säger ändå att anmälningarna som inkommer dit utreds. De utvecklar det också vidare och menar att om en anmälan ska gå till utredning så blir den utredd på ett eller annat sätt. Kanske genom att skickas till utredningsgruppen eller så finner socialsekreterarna en likvärdig lösning med hjälp av andra kompetenta enheter inom socialtjänsten, till exempel familjecentret, om utredningsgruppen är för belastad. Detta skiljer sig från vad tidigare forskning säger. Även om socialsekreterarna inte vill anpassa barnets behov efter de ekonomiska förutsättningarna kan det ibland leda till det. Ekonomin är och förblir en faktor som påverkar både medvetet och omedvetet säger socialsekreterare 3.

En annan faktor som har inverkan på om en utredning ska initieras eller inte är enligt tidigare forskning barnets ålder. Forskning visar utifrån undersökningar gjorda av Socialstyrelsen (1999) och länsstyrelserna i Göteborg, Bohuslän (1995:1996), Skåne (1999) visar att andelen aktualiseringar (inkomna anmälningar och ansökningar) som inte leder till att en utredning öppnas är en tredjedel av det totala (Sundell & Egelund, 2001). Undersökningen i Skåne visade att endast 58% av anmälningar och ansökningar om ungdomar mellan 13-20 år resulterade i en barnavårdsutredning medan det för barn under 13 år låg på 82%. Det som visade sig var att socialsekreterarna på mottagningsgruppen ser allvarligt på om ett barn som är exempelvis 12 år snattar för ett större belopp eller blir lobbad (tagen för onykterhet av polis). Däremot om ungdomen är exempelvis 17 år och blir lobbad agerar socialsekreteraren endast genom att skicka ett brev till föräldrarna med förfrågan om stödåtgärder. Om det däremot sker vid upprepade tillfällen vill socialsekreteraren följa upp ärendet mer. Förvisso är många av dem polisanmälningar och lobbar som socialsekreterarna inte hanterar alls.

Enligt Sundell & Egelund (2001) är en av socialpolitikens viktigaste uppgifter att definiera målgruppen för den sociala barnavården. Dessa definitioner är i allmänhet vaga och otydliga vilket medför att socialsekreterarna blir tvungen att tolka de definitioner som finns. Socialarbetaren påverkas av vilken målgrupp det gäller och utgår ifrån sina egna värderingar hur en bra förälder bör vara och borde agera. Om föräldrar inte medverkar till att samarbeta kan det medföra att deras kompetens som förälder blir ifrågasatt av socialsekreteraren.

Det som är avgörande för socialsekreterarna på mottagningsgruppen är familjens eller ungdomens inställning till anmälan och kring det som inträffat. Därefter är det upp till socialsekreteraren att ta ställning till och bedöma.

En annan faktor som enligt Törngren (2000) inverkar på att inleda eller inte inleda utredning är om klienten är ny eller gammal. Detta kan bero på att det från socialsekreterarens sida kan finnas kvar uppfattningar om personens behov och situation från tidigare kontakt.

Sammanfattningsvis kan man säga att det överensstämmer med vad socialsekreterarna på mottagningsgruppen anger som en påverkande faktor.

Sammanfattningsvis visar studiens resultat att socialsekreterarna på mottagningsgruppen inte delar åsikten att en förhandsbedömning innebär en miniutredning. Detta stämmer inte överens med vad tidigare forskning visar. Den tidigare forskningen visade även att det råder oklarheter kring hur en förhandsbedömning ska utföras. Bland annat gällande tillvägagångssätt, vilken information som behöver samlas in för att en rättvis bedömning ska göras, samt vilka

kontakter som tas. På denna punkt skiljer det sig mellan mottagningsgruppen och tidigare forskning. Socialsekreterarna på mottagningsgruppen använder sig av egna utarbetade riktlinjer utifrån handledning. Dessa riktlinjer ledsagar socialsekreterarna till ett gemensamt tillvägagångssätt från det att en anmälan inkommer tills att en förhandsbedömning sker och beslutsfattande om att inleda eller inte inleda utredning.

Ett annat resultat som framkom visade att socialsekreterarna på mottagningsgruppen inte alltid upplever en tydlig gräns mellan förhandsbedömning och utredning. Till skillnad från tidigare forskning som inte ens är ense om ett ärende är en förhandsbedömning eller påbörjad utredning, är mottagningsgruppens gräns betydligt klarare. För att hålla gränsen gentemot utredning har socialsekreterarna satt upp ett antal kriterier vid förhandsbedömning. Dessa är: att försöka hålla 3 samtal per familj eller ungdom, endast prata kring det anmälan rör, inte ta externa kontakter eller åka på oanmält hembesök då det krävs ett formellt beslut för det.

Faktorer som visat sig påverka beslutet att inleda eller inte inleda utredning är socialsekreterarens fokus, föräldrarnas, barnets och ungdomens inställning, barnets eller ungdomens ålder, om familjen är känd sedan tidigare samt organisationsform och ekonomi.

6. Diskussion

Det som framför allt är studiens styrka enligt min mening är att den gett en inblick i och visar hur det fungerar i verkligheten på ett socialkontor vid förhandsbedömningar. En annan styrka är att tidigare studier fått fram liknande resultat som visar på att det kring förhandsbedömningar är oklart. Studien har emellertid gett en klarare bild av hur en förhandsbedömning kan gå till. I jämförelse med tidigare forskning upplever jag att socialsekreterarna på mottagningsgruppen känner sig mer trygga i sin roll, samt att gränsen mellan förhandsbedömning och utredning är klarare. En anledning kan vara att de egna utfärdade riktlinjerna har bidragit till det. En annan orsak kan vara nya riktlinjer från länsstyrelsen.

En annan positiv del med studien är att mottagningsgruppen, trots att tidigare forskning visat att förhandsbedömningar är ett problemområde, ändå försökt att hantera problemet på ett bra sätt. Eftersom deras sätt att hantera förhandsbedömningar verkar fungera för dem kan det möjligen vara till hjälp för andra kommuner.

När det gäller faktorer som visat sig inverka på beslut att inte inleda eller inleda utredning enligt studiens resultat visar sig stämma överens med vad tidigare forskning tycker påverkar. En av faktorerna, den beträffande ålder, fick mig att reagera på grund av att ungdomarna i jämförelse med de yngre barnen får mindre hjälp. Förutom att det är en resursfråga kan det valet socialsekreteraren gör vara i ett mer förebyggande syfte när det gäller det mindre yngre barnen.

En annan faktor som inverkar på vilket beslut som tas är föräldrarnas, barnets och ungdomens attityd till socialtjänsten. Vilka konsekvenserna bli för barnet eller ungdomen om en familj väljer att inte ta emot hjälp? Det jag kom att tänka på var att kanske nya riktlinjer vid sådana ärenden skulle hjälpa till.

En svaghet med denna studie är att resultatet som framkommit inte går att generalisera till att gälla alla förhandsbedömningar på socialkontor i hela Sverige utan endast på den socialtjänst där undersökningen genomfördes. Då resultatet visar att forskningen på många ställen stämmer överens med studiens resultat hade kanske jämförelse fokusgrupper emellan gett ett mer varierande resultat. En annan tanke är att enskilda halvstrukturerade intervjuer hade varit bra då varje socialsekreterare fått tillfälle att framföra fler åsikter än vid fokusgruppintervjun. Risken vid fokusgruppintervjuer är att vissa personer i gruppen tar mer plats än andra. Under fokusgruppintervjun upplevde jag att vissa socialsekreterare pratade mer än andra. Detta löstes genom att ställa frågor till dem som inte pratade lika mycket.

En ytterligare svaghet i studien var bristen på material kring förhandsbedömningar. Det visade sig vara svårt att finna relevant litteratur vid litteratursökningen. Det var endast en del av litteratursökningen som berörde förhandsbedömningar. En anledning till varför det var svårt att finna relevant litteratur kan ha och göra med att sökorden inte var tillräckligt vida. Kanske hade jag fått fram ett bättre resultat och litteratur om jag använt mig av andra sökord. Jag försökte lösa det genom att finna litteratur som var nära förknippat med mitt val av ämne och fann en del relevant litteratur kring utredningar som kunde hjälpa till.

Med tanke på det problem socialsekreteraren ställs inför, det vill säga att agera eller inte, så bidrar studiens resultat till att ge en bild av de svårigheter socialsekreterare möter vid förhandsbedömningar och hur denne agerar. Eftersom tidigare forskning var mer oklar kring

detta har studiens resultat gett ett exempel på hur socialsekreterare skulle kunna arbeta med förhandsbedömningar. Riktlinjerna som mottagningsgruppens arbetar efter är visserligen bra på så sätt att de underlättar arbetet med klienter och ser till att alla behandlas utefter lika förutsättningar. De kan även ses som negativt då dessa riktlinjer bekräftar att socialstyrelsen kanske borde arbeta fram mer nationella gemensamma riktlinjer. Detta eftersom rättssäkerheten annars sätts på spel då medborgarna riskerar att få olika behandling beroende på vilket socialkontor de går till.

Ett intresse för en fortsatt studie skulle kunna innebära en mer omfattande undersökning vid socialtjänsterna i Sverige. Bland annat för att se hur socialsekreterarna arbetar med förhandsbedömningar och om alla har egna utarbetade riktlinjer. Samt vilken konsekvens det kan få för de barn och ungdomar som är aktuella för förhandsbedömning.

Referenslista

Litteratur

- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: studentlitteratur
- Birthe, F. & Norman, G. (2001) *Att utreda när barn far illa*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Clevesköld, L., Lundgren, C. & Thunved, A. (2006) *Handläggning inom socialtjänsten*. (10:e uppl.)
Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hydén, H. (2001) *Rättsregler: En introduktion till juridiken*. (5:e upplagan) Stockholm: Studentlitteratur.
- Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund
- Lindevall, B. & Mollberg, B. (2005) *Att handlägga ärenden inom socialtjänsten*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Malterud, K. (1998). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Norström, C. & Thunved, A. (2003) *Nya sociallagarna* (16: e uppl.) Stockholm: Norstedts Juridik.
- Repstad, P. (1999) *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskaplig forskning*. (3:e uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Sundell, K & Egelund, T. (2001). *Barnavårdsutredningar: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.
- Sveriges lagar* (2005). (9:e uppl.) Stockholm: Thomson fakta AB.
- Tesch, R. (1995) *Qualitative research: Analysis types & software tools*. (third edition) The falmer press, Great Britain by Burgess science press, Basingstoke , Hampshire.
- Trost, J. (1997) *Kvalitativa intervjuer*. (2: a uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Wibeck, V. (2000) *Fokusgrupper: Om fokusgruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur

Rapport

- Socialstyrelsen och länsstyrelsen (2004) *Social tillsyn: resultat av länsstyrelsens tillsyn*. Socialstyrelsen: 2005
- Sundell, K. & Karlsson, U. (1999). *Social barnavård i tio svenska kommuner: Vilka barn berörs, hur utreds de och vad händer med dem?* (FoU-rapport 1999:26) Stockholm: Socialtjänstförvaltningen, FoU-enheten.

Törngren, G. (2000) Utredning som förändringsverktyg: *En idébok och slutrapport om sociala utredningar*. (3: e uppl.) Socialförvaltningen, Upplands Väsby.

Östberg, F., Wåhlander, E. & Milton, P. (2000) *Barnavårdsutredningar i sex kommuner. En vinjett studie*. (CUS-skrift 2000:3) Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin online (2006) via mittuniversitetets hemsida
<http://ne.se.bibgate.bib.mh.se> Sökord: information: 06-04-03

Chefsjurist Nils Blom. (2006). *Föreskrifter och allmänna råd 2006:5*.
http://www.sos.se/sosfs/2006_5/2006_5.pdf. Stockholm: Socialstyrelsen.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer i humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf.
Elanders Gotab: 06-04-10

Bilaga 1

Intervjuguide

Hej!

Jag heter Alexandra Clocas och är socionomstuderande från Mittuniversitetet i Östersund. Idag ska jag tillsammans med er genomföra en fokusgruppintervju som ska ligga till grund för min c-uppsats. Mitt syfte med c-uppsatsen är att jämföra vad tidigare forskning säger om förhandsbedömningar med socialsekreteres beskrivning av vad en förhandsbedömning innebär för dem samt vilka faktorer och regler som leder till utredning.

Jag har skapat tre teman med underrubriker som jag vill att ni fritt ska associera utifrån och diskutera med varandra. Min roll som moderator kommer att vara ganska passiv men aktivt lyssnande. Jag ska försöka prata så lite som möjligt då jag i första hand vill att ni ska diskutera med varandra och inte med mig. Jag kommer dock att gå in ibland och styra upp om det behövs.

Tema 1, Rutiner Mottagningsgrupp

Beskriv anmälnans gång till beslut fattas om vidare utredning eller ej

Följdfrågor

- Vilka rutiner kring anmälan finns och i vilken utsträckning följs de?
- Ärendefördelning
- Vem gör bedömningen av inkommen anmälan?

Tema 2, Interna och externa faktorerers inverkan på beslut

Interna

- Socialpolitikens utformning, till exempel ekonomi
- Vilka faktorer förutom riktlinjer och lagar påverkar?
- Organisationsform

Externa

- Familj känd sedan tidigare
- Vem anmälaren är
- Om barnet är äldre eller yngre

Tema 3, förhandsbedömning

Vad innebär förhandsbedömning för Er?

Följdfrågor

- Var anser ni att gränsen mellan förhandsbedömning och utredning går?
- Vilka faktorer styr riskbedömningen?
- Hur ser ni på orsakerna till att ett barn far illa?
- Vilka kontakter till myndigheter och övriga får tas med hänsyn till sekretessen?
- Vem beslutar om vad?
- Kännetecknas kontakttagande vid förhandsbedömningar av ett sökande efter avvikande beteenden hos barnet eller av att identifiera hela familjens behov?
- Hur länge kan en förhandsbedömning pågå?

Bilaga 2

Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd, SOSFS: 2006:5

3 kap. Förhandsbedömning

Att inte inleda utredning

Föreskrifter

1 § Om förhandsbedömning leder till ett ställningstagande att inte inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL, skall detta dokumenteras. Av dokumentationen skall det framgå

1. att en utredning inte inleds,
2. datum (år, månad, dag) för ställningstagandet,
3. motivering till ställningstagandet, och
4. namn och befattning p den person som gjort ställningstagandet.

Allmänna råd

Ställningstagandet att inte inleda utredning bör antecknas på den inkomna anmälan eller handling som initierat förhandsbedömningen.

Att inleda utredning

Föreskrifter

2 § Om förhandsbedömning leder till ett beslut att inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL, skall detta dokumenteras. Av dokumentationen skall det framgå

1. att en utredning inleds,
2. datum (år, månad, dag) för ställningstagandet,
3. namn och befattning på den person som fattat beslutet

Allmänna råd

Beslutet att inleda utredning bör antecknas i journalen i den enskildes personakt.

